

Att utveckla språkmedveten pedagogik i småbarns- pedagogiken

SPRÅKPEDA-VERKTYGET

Innehåll

TILL LÄSAREN	3
DEL 1	
UTVÄRDERING AV EN SPRÅKMEDVETEN LÄRMILJÖ	5
Blankett 1	8
DEL 2	
IAKTTAGELSER AV DEN SPRÅKLIGA VÄRLD SOM	
ETT FLERSPRÅKIGT BARN LEVER I	9
Blankett 2A	11
Blankett 2B	14
DEL 3	
UPPFÖLJNING AV ETT FLERSPRÅKIGT BARN	
KUNSKAPER I SVENSKA	16
Blankett 3	19
Blankett 3.1	20
Blankett 3.2	21
Blankett 3.3	22
Blankett 3.4	23

ISBN (print) 978-951-29-8183-0

ISBN (online) 978-951-29-8184-7

**TURUN
YLIOPISTO**

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

**UNDERSVINGS- OCH
KULTURMINISTERIET**

Till läsaren

SpråkPeda är ett verktyg som har tagits fram för att svara på småbarnspedagogikens behov av att utveckla språkmedvetna verksamhetssätt och stödja lärandet i svenska, i synnerhet hos flerspråkiga barn. I *Grunderna för planen för småbarnspedagogik* (2018, 26, 43) föreskrivs att man ska stödja barnets kulturella identitet och det förutsätter även en språkmedveten småbarnspedagogik. Personalen inom småbarnspedagogiken har i uppgift att utvärdera på vilka sätt den pedagogiska verksamheten stödjer utvecklingen av barnets språkliga färdigheter och barnets helhetsmässiga uppväxt.

SpråkPeda består av tre delar som alla stödjer en språkmedveten småbarnspedagogik, där man förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling och lärande, för kommunikation och identitet (*Grunderna för planen för småbarnspedagogik* 2018, 31). Med hjälp av verktyget kan man:

- 1) utvärdera och utveckla lärmiljön inom småbarnspedagogiken ur ett språkmedvetet perspektiv,
- 2) i samarbete med vårdnadshavarna iakttäcka den språkliga värld som ett flerspråkigt barn lever i, samt
- 3) följa upp utvecklingen av ett flerspråkigt barns färdigheter i svenska.

Varje del inleds med en kort beskrivning av avsnittets mål och riktlinjerna för en språkmedveten småbarnspedagogik utgående från *Grunderna för planen för småbarnspedagogik* (2018). Verktyget styr användaren till att iakttäcka omgivningen i den egna småbarnspedagogiska verksamheten och personalens arbetssätt och reflektera över om verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken är tillräckligt språkmedveten och om den ger barnen en modell för ett rikt språkbruk, för att färdigheterna i svenska ska kunna utvecklas på bästa möjliga sätt.

Det är viktigt att notera att språkfärdigheterna och verksamheten ändrar hela tiden, och därför ger en utvärdering av lärmiljöerna och en uppföljning av språkfärdigheterna endast kortvarig information. Den bild som man med hjälp av detta verktyg får av barnets lärmiljöer och framsteg i svenska visar dock bara en del av barnets språkutveckling, men den ger information som är viktigt då man utvecklar verksamheten.

Yrkesverksamma från olika delar av Finland har deltagit i arbetet med att ta fram denna modell för att utveckla den språkliga medvetenheten inom småbarnspedagogiken, och i utvecklingsskedet genomfördes också ett pilotförsök i 27 kommuner. Vi vill tacka alla som deltagit i utvecklingsarbetet och som har testat hur verktyget fungerar, gett respons och kommit med utvecklingsförslag! Tack vare ett unikt, nationellt samarbete har det varit möjligt att publicera detta verktyg för småbarnspedagogiken. Vi önskar alla som använder verktyget en berikande resa in i språkmedvetenhetens värld.

I Helsingfors, Vanda och Åbo 1.9.2020

på utvecklingsgruppens vägnar,

Heidi Harju-Luukkainen, Marjaana Gyekye, Nina Thurin, Niina Kekki och Maria Tyrer

Del 1

Utvärdering av en språkmedveten lärmiljö

Enligt Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2018, 64) har personalens mål-inriktade och systematiska självvärdering en central roll i att upprätthålla och utveckla kvaliteten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen kan fokusera på bland annat personalens kommunikation med barnen, stämningen i gruppen, pedagogiska arbetssätt, verksamhetens innehåll eller lärmiljöerna.

Småbarnspedagogikens uppgift är att stärka barnets språkliga färdigheter och utvecklingen av den språkliga identiteten. En språkmedveten lärmiljö bygger på en verksamhetskultur som mångsidigt stödjer barnets utveckling och lärande. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018, 28.) Det är möjligt att från olika synvinklar granska hur den språkliga medvetenheten genomförs. De synvinklar som lyfts fram i blankett 1 är personalens arbetssätt, lärmiljöerna och barnets delaktighet. Det team som arbetar med barngruppen kan med hjälp av blanketten tillsammans utvärdera och anteckna på vilka sätt de olika påståendena uppfylls i den egna gruppen. I anslutning till varje påstående antecknas också iakttagelser gällande rutiner som fungerar redan nu och vad som ännu behöver utvecklas och på vilket sätt.

I en språkmedveten lärmiljö finns språken närvarande hela tiden och överallt. Alla språk är viktiga. En språkmedveten personal hjälper barnet att lära sig svenska. Personalen värdesätter alla barnets språk och synliggör flerspråkigheten. Personalen stärker också barnets nyfikenhet och intresse för språk, kulturer och åskådningar. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018, 25–26, 32.) För att förmågan att kommunicera ska utvecklas är det viktigt att barnet upplever att hen blir hörd. En språkmedveten lärmiljö erbjuder rikligt med olika tillfällen att förstå och producera tal samt att mångsidigt använda språket. I gruppen kan man bland annat synliggöra olika slags texter och litteratur på olika språk. Man läser för barnen, berättar historier och uppmuntrar barnen till att hitta på egna berättelser. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018, 44.) En språkmedveten lärmiljö utvärderas och anpassas alltid utgående från den specifika barngruppens intressen och kunskande.

Utvärdera tillsammans med teamet som arbetar med barngruppen hur påståendena i blanketten nedan uppfylls i den småbarnspedagogiska verksamheten. Skriv under varje påstående in era observationer om vad som redan fungerar och vad ni behöver utveckla och på vilka sätt.

En språk-
medveten ”
personal hjälper
barnet att lära
sig svenska,
värdesätter alla
barnets språk
och synliggör
flerspråkig-
heten.

BLANKETT 1 UTVÄRDERING AV DEN SPRÅKLIGA MEDVETENHETEN I LÄRMILJÖN

Utvärderingsdag, gruppens namn och teamets medlemmar					
UTVÄRDERINGSSKALA 1 Uppfylls väl – 2 Behöver delvis utvecklas – 3 Behöver utvecklas i hög grad					
PERSONALENS ARBETSSÄTT			1	2	3
1. Personalen fungerar som en språklig modell, hjälper barnen att vidga sina ordförråd och anpassar sitt tal efter barnets utvecklingsnivå					
Vad fungerar redan bra i gruppen?			Vad behöver utvecklas och hur?		
2. Personalen skapar en atmosfär som betonar samverkan som är tillåtande och där barnen bli hörda och accepterade (t.ex. att det finns tid att bli hörd, tonlägen, kroppsspråk såsom gester, miner och beröring).					
Vad fungerar redan bra i gruppen?			Vad behöver utvecklas och hur?		
3. Personalen uppmuntrar barnet att använda de språk hen kan i olika situationer.					
Vad fungerar redan bra i gruppen?			Vad behöver utvecklas och hur?		
LÄRMILJÖN			1	2	3
1. De språk som barnen använder synliggörs i böcker, bilder, spel, lekar och texter.					
Vad fungerar redan bra i gruppen?			Vad behöver utvecklas och hur?		
2. Verksamheten differentieras för att stärka barnets språkliga färdigheter (t.ex. handledning i mindre grupper och individuell handledning).					
Vad fungerar redan bra i gruppen?			Vad behöver utvecklas och hur?		
3. Lärmiljön anpassas efter barnens behov och intresseområden samt med hänsyn till språkutvecklingen (t.ex. illustrera, använda bilder).					
Vad fungerar redan bra i gruppen?			Vad behöver utvecklas och hur?		
BARNETS DELAKTIGHET			1	2	3
1. Personalen ger varje barn möjlighet att bli hörd och vara delaktig i alla aktiviteter oberoende av ålder, nivå på språkfärdigheten eller språk (t.ex. gester, använda bilder, upprepa, illustrera).					
Vad fungerar redan bra i gruppen?			Vad behöver utvecklas och hur?		
2. Personalen stödjer aktivt utvecklingen av flerspråkighet hos barnen tillsammans med de ansvarshavare (t.ex. barnet tar hem bilder med ordförråd och sånger kring teman som behandlats i daghemmet).					
Vad fungerar redan bra i gruppen?			Vad behöver utvecklas och hur?		

Del 2 *Iakttagelser av den språkliga värld som flerspråkiga barn lever i*

Varje modersmål är värdefullt och förtjänar att värnas om. Språken är en viktig resurs för individens jagutveckling och för att bli en del av en gemenskap som talar samma språk samt för hela det omgivande samhället. (OPH 2016.) Språken är kopplade till varandra, och starka färdigheter i modersmålet stödjer individen då hen lär sig ett nytt språk samt i allt annat lärande (Cummins, 2007).

I del 2 iakttar man tillsammans med vårdnadshavarna de språk som ett flerspråkigt barn kan och de situationer där barnet använder språken. Med hjälp av iakttagelserna kan man ta reda på när, var och med vem barnet använder sina språk. Därtill får man fram de språk som barnet hör i sin omgivning. Vårdnadshavarnas syn på barnens språk, kunnande och lärande har en stor betydelse som grund för planeringen av en språkmedveten pedagogik. Det är viktigt att tillsammans med vårdnadshavarna diskutera familjens språkmiljö och språkval samt utvecklingen och betydelsen av barnets modersmål – ett eller flera. Del 2 stödjer den här diskussionen och synliggör även barnets språkliga värld för vårdnadshavarna, samtidigt som de får värdefull information på basis av vilken personalen i samarbete med vårdnadshavarna kan stärka utvecklingen av färdigheterna i barnets samtliga språk.

Ansaret för att upprätthålla och utveckla barnets modersmål – ett eller flera – och kultur ligger i första hand hos barnets familj. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018, 53). Med tanke på utvecklingen av ett flerspråkigt barns språkfärdighet, språkliga och kulturella identitet samt självkänsla är det viktigt att personalen är medveten om vilka språk som talas i barnets omgivning (Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018, 32). Den här medvetenheten har en nyckelroll i genomförandet av en målinriktad språkmedveten pedagogik, där man även ska fästa uppmärksamhet vid det andra nationalspråket, minoritetsspråken som talas i Finland (se Finlands grundlag 1999/731 § 17) och vid dialekter.

INSTRUKTIONER FÖR BLANKETT 2A – BARNETS SPRÅKLIGA VÄRLD

Blankett 2A är ett alternativ till blankett 2B. Välj blankett tillsammans med vårdnadshavaren/ vårdnadshavarna och fyll i den blankett som känns ändamålsenlig. Blanketten kan fyllas i till exempel i anslutning till diskussionerna kring barnets plan för småbarnspedagogik och barnets plan för lärande i förskoleundervisningen.

Barnets språkliga värld har på blankett 2A delats in i tre olika delområden: barnets familj, fritid och hobbyer samt småbarnspedagogik/förskoleundervisning. Vårdnadshavaren skriver i kolumnerna in de språk som är närvarande i barnets liv. Man går igenom och diskuterar varje delområde tillsammans med vårdnadshavaren och vårdnadshavaren markerar med ett kryss vilka språk barnet använder i respektive verksamhet och aktivitet som behandlas. Läraren fyller i den del som berör småbarnspedagogiken eller förskoleundervisningen. På det här sättet får vårdnadshavaren en bild av barnets språkmiljö i småbarnspedagogiken eller förskoleundervisningen. Med hjälp av tabellerna får man en helhetsuppfattning om den språkliga värld som barnet lever i.

Då man har skapat sig en uppfattning om barnets språkliga värld kan man diskutera bland annat följande frågor:

- Motsvarar den ifyllda blanketten vårdnadshavarens egen uppfattning om barnets språk och balansen mellan dem?
- Får barnet tillräckligt med stimulans i sin vardag på de språk som familjen önskar att barnet ska kunna?
- Vilket/vilka av barnets språk borde stärkas mer?
- Hur kan man stärka språket/språken (diskutera med barnet, läsa böcker för barnet, fritidsaktiviteter, media bl.a.)?

Anteckningar från diskussionen skrivs in längst ner på blanketten. Anmärkningarna kan användas till exempel då man gör upp en pedagogisk plan i barnets plan för småbarnspedagogik eller barnets plan för lärande i förskoleundervisningen.

Varje
modersmål är
värdefullt.

BLANKETT 2A DEN SPRÅKLIGA VÄRLD SOM ETT FLERSPRÅKIGT BARN LEVER I

Barnets namn _____ Datum _____

Barnets familj

	Språk	Språk	Språk	Språk	Språk
Vårdnadshavare					
Vårdnadshavare					
Syskon					
Morföräldrar/Farföräldrar					
Morföräldrar/Farföräldrar					
Andra släktingar					
Någon annan, vem?					
Någon annan, vem?					

Barnets fritidsintressen

	Språk	Språk	Språk	Språk	Språk
Vänner					
Vuxna (t.ex. ledare vid fritidsaktiviteter)					
Böcker, berättelser bl.a.					
Musik, ramsor bl.a.					
TV, dator, pekplatta bl.a.					
Annan aktivitet, vilken?					
Annan aktivitet, vilken?					

Barnets småbarnspedagogik/förskoleundervisning

	Språk	Språk	Språk	Språk	Språk
Lär miljör					
Personal					
Vänner					

Anteckningar från det gemensamma samtalet om språken som barnet använder och hur utvecklingen av språkkunskaperna kan stödjas (se hjälpfrågor s. 9)

INSTRUKTIONER FÖR BLANKETT 2B - BARNETS SPRÅKLIGA VÄRLD

Blankett 2B är ett alternativ till blankett 2A. Välj blankett tillsammans med vårdnadshavaren/ vårdnadshavarna och fyll i den blankett som känns ändamålsenlig. Blanketten kan fyllas i till exempel i anslutning till diskussionerna kring barnets plan för småbarnspedagogik och barnets plan för lärande i förskoleundervisningen. För att fylla i blankett 2B behöver man färgpennor.

Barnets språkliga värld har på blankett 2B delats in i tre olika delområden: barnets familj, fritid och hobbyer samt småbarnspedagogik/

förskoleundervisning. Vårdnadshavaren fyller i de språk som är närvarande i barnets liv och använder en egen färg för varje språk. Man går igenom och diskuterar varje delområde tillsammans med vårdnadshavaren. Vårdnadshavaren färglägger med språkets egna färger vilken andel respektive språk har i barnets språkliga värld i de olika delområdena. Om det till exempel i barnets kompisrets talas ryska, svenska, estniska eller arabiska ska vårdnadshavaren färglägga cirkeln som symboliserar barnets vänner med dessa färger. Vårdnadshavaren kan också fundera i vilken mån de olika språken används: om man i barnets kompisrets till exempel talar mera ryska än svenska, då kan ryskans andel vara större i cirkeln. Det väsentliga är att man med hjälp av färgerna får en bild av hur vårdnadshavaren uppfattar barnets språkliga värld.

Läraren färglägger den del som berör småbarnspedagogiken eller förskoleundervisningen. På det här sättet får vårdnadshavaren en bild av barnets språkmiljö i småbarnspedagogiken eller förskoleundervisningen.

Språk ryska
Språk svenska
Språk estniska
Språk arabiska

Då man har skapat sig en uppfattning om barnets språkliga värld kan man diskutera bland annat följande frågor:

- Motsvarar den ifyllda blanketten vårdnadshavarens egen uppfattning om barnets språk och balansen mellan dem?
- Får barnet tillräckligt med stimulans i sin vardag på de språk som familjen önskar att barnet ska kunna?
- Vilket/vilka av barnets språk borde stärkas mer?
- Hur kan man stärka språket/språken (diskutera med barnet, läsa böcker för barnet, fritidsaktiviteter, media bl.a.)?

Anteckningar från diskussionen skrivs in längst ner på blanketten. Anmärkningarna kan användas till exempel då man gör upp en pedagogisk plan i barnets plan för småbarnspedagogik eller barnets plan för lärande i förskoleundervisningen.

BLANKETT 2B DEN SPRÅKLIGA VÄRLD SOM ETT FLERSPRÅKIGT BARN LEVER I

Barnets namn _____ Datum _____

Språk _____ ☐

Språk _____ ☐

Språk _____ ☐

Språk _____ ☐

Språk _____ ☐

BARNETS FAMILJ

Vårdnads-
havare

Syskon

Vårdnads-
havare

Någon annan,
vem?

Någon annan,
vem?

Mor-/
farföräldrar

Släktingar

Mor-/
farföräldrar

BARNETS FRITIDSINTRESSEN

Vänner

Vuxna, t.ex.
ledare för
fritids-
aktiviteter

Böcker, sagor,
bl.a.

Musik, ramsor,
bl.a.

Tv, dator,
pekplatta etc.

Annan aktivitet,
vilken?

Annan aktivitet,
vilken?

BARNETS SMÅBARNSPEDAGOGIK ELLER FÖRSKOLEUNDERVISNING

Lär-
miljöer

Personal

Vänner

Anteckningar från det gemensamma samtalet om språken som barnet använder och hur utvecklingen av språkkunskaperna kan stödjas (se stödfrågor s.15)

Del 3 *Uppföljning av ett flerspråkigt barns färdigheter i svenska*

Att lära sig eller stärka sina färdigheter i målspråket är en process som liknar utvecklingen av det egna modersmålet/de egna modersmålen. Barnet tar till sig uttal, ord och uttryck i hens omgivning, även om hen till en början inte nödvändigtvis själv producerar tal. Den språkliga utvecklingen pågår hos ett barn under skolåldern och den framskrider på alla centrala delområden av språkutvecklingen, både i modersmålet/modersmålen och i det svenska språket (Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018, 42, 53). Målet är att barnets färdigheter i svenska så väl som möjligt utvecklas enligt barnets ålder. Del 3 har utvecklats för att följa upp hur lärandet framskrider hos ett flerspråkigt barn med ordinär inlärningsförmåga som lär sig svenska. Den här delen av verktyget fungerar också som stöd för att planera en språkmedveten undervisning som ges barnet vid rätt tidpunkt i språkutvecklingen.

Innan man granskar barnets färdigheter i svenska ska teamet utvärdera lärmiljön inom den småbarnspedagogiska verksamheten och personalens arbetssätt (del 1) och iaktta den språkliga värld som omger ett flerspråkigt barn (del 2). Barnets färdigheter i svenska kan endast följas upp utgående från vilka möjligheter barnet har haft att lära sig språket. Språkmedvetna lärmiljöer, metoder och arbetssätt samt en målinriktad undervisning i svenska främjar utvecklingen av barnets språkfärdigheter.

Barnets kunskaper och behov av att lära sig eller stärka sina färdigheter i svenska tas i beaktande då man utarbetar barnets plan för småbarnspedagogik eller barnets plan för lärande i förskoleundervisningen, samt då man utvärderar hur planen har genomförts. Barnets kunskaper i svenska kan man granska minst en gång per år och alltid vid behov. För att kunna följa upp hur barnet lär sig svenska behöver personalen aktivt och regelbundet iaktta och dokumentera framstegen i barnets kunskaper i svenska. Blanketterna i del 3 kan användas

Barnets ”
färdig-
heter att förstå
språket utveck-
las snabbare än
förmågan att
producera tal.

som stöd för dessa iakttagelser. Det är viktigt att personalen tillsammans diskuterar sina iakttagelser om hur barnets kunskaper i språket utvecklats på alla delområden (kommunikationsfärdigheter, språkförståelse, muntlig språkfärdighet, språklig uttrycksförmåga, verbalt arbetsminne och ordförråd, språklig medvetenhet; se figur 1).

Blanketterna har utarbetats så att Nivåskalan för växande sspråkkunskap (2016) som är avsedd för den grundläggande utbildningen har kombinerats med och anpassats till språkutvecklingens centrala delområden inom småbarnspedagogiken som beskrivs i Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2018). En ny kunskapsnivå som fokuserar på nivån före kunskapsnivå A1 (pre-A1), då barnet inte ännu förstår eller talar svenska, har utarbetats. Del 3 omfattar sammanlagt fyra kunskapsnivåer: en nivå då barnet ännu inte har kunskaper i svenska (pre-A1), elementär språkfärdighet stadd i utveckling (A1), grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling (A2) och flytande grundläggande språkfärdighet (B1).

Varje utvärderingsblankett för de olika kunskapsnivåerna inleds med en allmän beskrivning av de färdigheter som är karakteristiska för kunskapsnivån samt en beskrivning av hur språkfärdigheten utvecklas då barnet går vidare till nästa kunskapsnivå. De påståenden som kan utvärderas i anslutning till kunskapsnivåerna beskriver framstegen inom språkutvecklingens centrala delområden. Man ska inte gå igenom alla kunskapsnivåer under en och samma utvärderingsomgång. Barnets kunskaper i svenska följs upp utgående från den kunskapsnivå som för stunden bäst beskriver barnets kunnande. Det kan vara svårt att hitta den nivå som bäst motsvarar barnets kunskaper, om kunskaperna till exempel är på nivån pre-A1 eller mera utvecklade än kunskapsnivå A1. Man kan börja med att läsa de allmänna beskrivningarna av kunskapsnivåerna från och med kunskapsnivå B1 och bakåt, ända tills man hittar den kunskapsnivå som bäst beskriver barnets kunskaper.

Det finns två olika kriterier för utvärderingen. ”Håller på att utvecklas” omfattar färdigheter som är något vacklande och som håller på att utvecklas hos barnet. Barnet visar dessa färdigheter i varierande mån och ofta i handledda situationer. Barnet använder alltså inte ännu dessa färdigheter flytande eller systematiskt men det går ändå att iaktta framsteg i språkutvecklingen. ”Kan redan” innebär att barnet i regel självständigt reder sig på svenska i den ifrågavarande situationen. Barnet behärskar språket systematiskt och på ett säkert sätt, även om färdigheterna inte alltid är helt flytande och exakta. I blanketten ska man vid kriterierna för utvärderingen anteckna datumet då utvärderingen har gjorts. Om man inte ännu kan iaktta en viss färdighet hos barnet lämnar man fältet tomt och återkommer till det senare.

De olika delområdena av språkutvecklingen utvecklas ofta i olika takt. Förmågan att förstå språk utvecklas snabbare än förmågan att producera tal. Förmågan att producera tal utvecklas så småningom till en förmåga att situationsmedvetet använda språket. Förmågan att förstå och producera tal är kopplade till varandra och samtidigt beroende av kommunikationen och det språkliga minnet och ordförrådet. Den språkliga medvetenheten stödjer utvecklingen av de olika delområdena och ökar i takt med att de övriga delområdena utvecklas. Det innebär att den profil som barnets kunskaper i svenska bildar kan vara rätt så ojämn och alla kunskaper kommer nödvändigtvis inte fram på alla kunskapsnivåer. Utvärderingen av kunskaperna i svenska ger en riktgivande lägesöversikt över de färdigheter och kunskaperna som håller på att utvecklas.

Kriterierna för utvärderingen tar fasta på de färdigheter och kunskaper som håller på att utvecklas. Det utvärderingssamtal som förs på basis av iakttagelserna av barnets kunskaper i svenska ger personalen gemensam information som de har nytta av i planeringen och genomförandet av en språkmedveten verksamhet och undervisning i svenska. Det är teamets gemensamma uppgift att iaktta språkfärdigheterna, men läraren ska ta ansvar för att följa upp framstegen i barnets läroprocess och för att planera den pedagogiska verksamheten.

BLANKETT 3 UPPFÖLJNING AV BARNETS FÄRDIGHETSNIVÅ I SVENSKA

Bakgrundsuppgifter om barnets deltagande i svenskspråkig verksamhet

Datum _____

Barnets för- och efternamn: _____

Tilltalsnamn (eller namnets uttalsform): _____

Födelseid: _____ Födelseort: _____

Modersmål (ett eller fle a): _____

Tidigare deltagande i svenskspråkig verksamhet (plats, datum från xx till xx): _____

Tidpunkt då barnet börjat i den nuvarande enheten/gruppen inom småbarnspedagogik (datum och plats): _____

Ange verksamhetsform: klubb ____ / halvdagsverksamhet ____ / heldagsverksamhet ____ / någon annan, vilken: _____

Barnet deltar regelbundet ____ / Barnet deltar oregelbundet ____ ,ange närmare: _____

Frånvaroperioder och deras omfattning utanför semesterperioder: _____

Övrigt _____

När utvärderingen ägt rum, utvärderarens namn, tidpunkt (datum) : _____

Figur 1. Språkutvecklingens centrala delområden inom småbarnspedagogiken
(Grunderna för planen för småbarns pedagogik 2018, 43.)

"I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barn med ett främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn få stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga och kulturella identiteter och sin självkänsla. Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska eller finska ska främjas målinriktat och utgående från barnens behov och förutsättningar på alla områden som barnets språkliga kunskaper och färdigheter omfattar. Med hjälp av mångsidiga kommunikationssituationer och lärmiljöer ska barnen ges möjlighet att använda och tillägna sig svenska eller finska som andraspråk. Ett konkret språk och ett uttrycksförråd som används i vardagen ska vara utgångspunkten för att tillägna sig svenska eller finska. Förmågan att förstå och förmågan att producera språk ska knytas samman. På detta sätt lär sig barnet att göra iakttagelser och

uttrycka sina tankar, känslor och åsikter på ett eget och för situationen lämpligt sätt." (Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018, 53.)

"Förmåga att kommunicera: I genuin kommunikation hänger hörförståelsen och talet nära samman med varandra. Ett samtal är ingen monolog, utan består av interaktion, där samtalsparterna ska kunna reagera på varandras agerande. Det förutsätter hörförståelse och förmåga att tolka kommunikationssituationen." "Elevens ålder, modersmålskunskaper och utbildningsbakgrund påverkar i vilken mån hen har allmänna kunskaper och strategisk förmåga att överskrida gränserna för sina språkkunskaper." (Nivåskala för växande språkkunskap, 2016.)

BLANKETT 3.1 UPPFÖLJNING AV BARNETS FÄRDIGHETSNIVÅ I SVENSKA

Barnets namn _____ Datum _____

Färdighetsnivå pre-A1 i svenska: ännu inga kunskaper i svenska

Barnet klarar av begränsade, vardagliga kommunikationssituationer, om hen upplever situationen och omgivningen som trygg. Barnet behöver stöd av bilder och/eller ord på det egna modersmålet/de egna modersmålen för att tolka väldigt enkelt och tydligt situationsbundet tal. Barnet ska kunna följa med hur andra gör och härma det. Barnet svarar ofta med blicken, med gester eller miner på ett initiativ som riktar sig till hen i en kommunikationssituation som stöds med t.ex. namn, bilder eller gester. Barnet använder kanske sitt eget/sina egna modersmål.

Färdigheter på färdighetsnivå pre-A1

Kommunikationsfärdigheter

Håller på att

utvecklas: datum

Kan redan: datum

Följer med de övriga barnens agerande.		
Agerar enligt en given modell.		
Visar intresse för tal med blicken eller med gester.		
Tar initiativ i en kommunikationssituation med blicken, med gester och miner eller med hjälp av bilder.		

Språkförståelse

Kan agera i enlighet med enkla och situationsbundna instruktioner som stöds med bilder och gester.		
--	--	--

Muntlig språkfärdighet

Pekar på det föremål hen avser.		
Ber med hjälp av gester, miner eller en bild sin samtalspartner att namnge saker och föremål.		

Språklig uttrycksförmåga

Upprepar i en kommunikationssituation omedelbart enkla, korta ord och hälsningsfraser som upprepas dagligen.		
--	--	--

Verbalt arbetsminne och ordförråd

Håller på att

utvecklas: datum

Kan redan: datum

Räknar upp enkla ord såsom siffror, färger och föremål.		
---	--	--

Språklig medvetenhet

Deltar genom att följa med högläsning av en pekbok.		
---	--	--

Datum, exempel på tal som barnet producerar och andra iakttagelser:

Hur utvecklas språkkunskapen från pre-A1-nivå till A1-nivå:

Barnet börjar uppfatta det svenska språket i sin omgivning. Barnet iakttar från första början talat språk och utvecklar ett ordförråd som kan förstås, även om barnet inte själv ännu skulle producera tal. Barnet börjar så småningom upprepa ord och uttryck utgående från vad hen hör. Ordens betydelse börjar så småningom formas i situationsbundna sammanhang. Barnet har ett väldigt stort behov av modeller för sitt tal och att talet åskådliggörs med hjälp av bilder och gester samt genom att man visar barnet vad som avses.

BLANKETT 3.2 UPPFÖLJNING AV BARNETS KUNSKAPSNIVÅ I SVENSKA

Barnets namn _____ Datum _____

Elementär språkfärdighet stadd i utveckling, färdighetsnivå A1: Begränsad kommunikation i de mest bekanta situationerna
Barnet hanterar i de flest a fall enkla och vardagliga kommunikationssituationer mellan två personer. Barnet tar mycket stöd av gester och miner i kommunikationen. Hen förstår korta instruktioner och bekanta teman i långsamt och vid behov upprepat tal. Barnet kan namnge sådant som hen känner till från tidigare och hen känner igen bekanta ord och uttryck i tydligt tal och läst text. För att barnet ska tillägna sig nya kunskaper förutsätts att talet åskådliggörs och att man använder stöd av bilder samt tydligt och långsamt tal så att barnet förstår delar av temat som behandlas. Det underlättar förståelsen om den som talar och sättet att tala är bekant för barnet. Talet kan innehålla rikligt med långa pauser, upprepningar och uppehåll. För att barnet ska förstå samtalsämnet i lediga sociala situationer förutsätts mycket stöd av kontexten och situationsbundna hänvisningar. Barnet förstår med hjälp av bilder och tydligt uttryckta nyckelord det tema som behandlas i tal i undervisningen. Barnet har en begränsad förmåga att till och med i väldigt förutsägbara sammanhang förstå ord som hen inte känner till från förut.

Färdigheter på färdighetsnivå A1

Kommunikationsfärdigheter

Håller på att
utvecklas: datum

Kan redan: datum

Svarar på kommunikativa initiativ.		
Svarar kortfattat på enkla frågor som är bekanta för hen.		
Tar eget initiativ till kommunikation med 1–2 ord.		

Språkförståelse

Förstår korta instruktioner, frågor och uppmaningar som upprepas dagligen.		
Känner igen ord som är bekanta från tal.		

Muntlig språkfärdighet

Namnger för hen bekanta saker och föremål.		
Använder korta fraser och uttryck som hen lärt sig utantill.		

Håller på att
utvecklas: datum

Kan redan: datum

Svarar med 1–2 ord på enkla frågor som hör ihop med situationer som upprepas dagligen.		
--	--	--

Språklig uttrycksförmåga

Uttrycker med kroppsspråk eller verbalt att hen inte förstår.		
Ställer frågor om sådant som berör bekanta situationer och den egna vardagen (vad-frågor).		

Verbalt arbetsminne och ordförråd

Kommer ihåg några rader ur sånger och ramsor.		
---	--	--

Språklig medvetenhet

Använder visuella ledtrådar.		
Lyssnar för en stund till korta sagor och berättelser då man använder hjälpmedel som åskådliggör handlingen (föremål, bilder).		

Datum, exempel på tal som barnet producerar och andra iakttagelser:

Hur utvecklas språkkunskapen från A1-nivå till A2-nivå:

Talet blir mer sammanhängande. Ordförrådet utvecklas och talet får ett rikligare innehåll. Det omedelbara behovet av stöd från den hen talar med minskar. Förståelsen utvecklas från att ha omfattat enskilda ord och fraser till att barnet även förstår vissa väsentliga delar i tal och längre satser.

BLANKETT 3.3 UPPFÖLJNING AV BARNETS FÄRDIGHETSNIVÅ I SVENSKA

Barnets namn _____ Datum _____

Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling, färdighetsnivå A2: Grundförutsättningar för direkt socialt umgänge samt kort redogörelse.

I kommunikation stödjer sig barnet fortfarande mycket på gester och miner. I småbarnspedagogiken klarar barnet av att använda språket i situationer som berör de dagliga rutinerna. Hen förstår instruktioner och uppgifter som återkommer ofta och kan använda de vanligaste fraserna och kort diskutera situationsbundna teman som är bekanta för hen. Förståelsen förutsätter tydligt tal i ett lugnt tempo samt upprepningar och att samtalsämnet är bekant för barnet. Barnets tal är stundvis fly ande men det förekommer ofta olika uppehåll i talet. Uttal och en osäkerhet gällande de språkliga strukturerna kan ibland orsaka svårigheter att förstå budskapet. Barnet behöver modeller och stöd för att öva sitt tal. Det krävs mycket stöd för att tillägna sig nya färdigheter. Barnet behöver handledning i vad hen behöver fästa uppmärksamhet på i talad och läst text. Barnet förstår temat som behandlas och slumpmässiga delar av innehållet då det verbala i undervisningssituationer åskådliggörs och stöds på olika sätt. Av text som läses högt förstår barnet enstaka delar som åskådliggörs med bilder och föremål. Barnet kan med ord uttrycka att hen inte förstår och kan ställa preciserande frågor. Barnet har svårt att förstå andras tal i lediga sociala situationer om talet inte innehåller konkreta antydningar till kontexten. Barnet känner igen sitt eget namn i skrift och kan skriva sitt namn efter en modell.

Färdigheter på färdighetsnivå A2

Kommunikationsfärdigheter

Håller på att

utvecklas: datum

Kan redan: datum

Kan med stöd av en diskussionspartner fästa uppmärksamhet vid det väsentliga.		
---	--	--

Språkförståelse

Lägger märke till då samtalsämnet byts.		
Förstår situationsbundet tal om sådant som är viktigt och bekant för hen själv.		
Förstår enkla begrepp som berör mängd, egenskaper och plats (mycket, lite, stor, liten, framför, bakom, bredvid).		

Muntlig språkfärdighet

Svarar på frågor om bekanta ämnen, ställer frågor och ber om förklaringar och upprepningar.		
Berättar om sig själv om hem blir tillfrågad, sin närmaste omgivning och livsmiljö samt om sina dagliga aktiviteter.		

Håller på att

utvecklas: datum

Kan redan: datum

Diskuterar om teman som är bekanta för hen men behöver hjälp av samtalspartnern för att hålla igång diskussionen.		
---	--	--

Språklig uttrycksförmåga

Berättar med några korta meningar om t.ex. en bild.		
Använder omskrivningar i sitt tal.		

Verbalt arbetsminne och ordförråd

Använder aktivt sitt ordförråd som hela tiden utvecklas.		
--	--	--

Språklig medvetenhet

Drar slutsatser om ordens betydelser utgående från sammanhanget, en mening eller en bild.		
Förstår enstaka innehåll i en kort berättelse som läses högt för hen.		

Datum, exempel på tal som barnet producerar och andra iakttagelser:

Hur utvecklas språkkunskapen från A2-nivå till B1-nivå:

Barnet kan så småningom kommunicera i oförutsägbara situationer. Barnets förmåga att ta initiativ i en diskussion utvecklas. Barnet lär sig förstå och diskutera teman som inte direkt berör den egna vardagen eller omgivningen. Hen kan delta i en diskussion med fle a personer eller i en kommunikationssituation i en grupp. Barnet kan också variera sina uttryck och kan uttrycka sig mera fly ande och sammanhängande.

BLANKETT 3.4 UPPFÖLJNING AV BARNETS FÄRDIGHETSNIVÅ I SVENSKA

Barnets namn _____ Datum _____

Flytande grundläggande språkfärdighet, färdighetsnivå B1: Att reda sig i vardagslivet

Barnet förstår det väsentliga innehållet i tydligt tal och kan delta i diskussionen. Hen kan uttrycka sig på ett förståeligt sätt också i kommunikationssituationer i grupp, om temat som behandlas är bekant för hen. Barnet kan berätta och beskriva saker men språket är enkelt och innehållet kortfattat och påminner om uppräknig eller så är talet mångordigt och fortfarande ostrukturerat. Talet är inexakt men det inverkar inte på talsituationen i sin helhet. Barnet klarar av att följa med det verbala i undervisningen men behöver fortfarande stöd med att uppfatta väsentlig information. Att följa med ett längre anförande kräver mycket koncentration och en lugn och tyst omgivning. Det kan vara svårt att arbeta självständigt utgående från undervisning som enbart baserar sig på tal. Då barnet får hjälp kan hen hålla ett kort muntligt inlägg och svara på frågor med anknytning till det. Barnet kan i huvudsak följa med andras tal i lediga sociala situationer, om det talas allmänspråk eller talspråk som är bekant för barnet. Barnet har svårigheter att delta i en diskussion som har ett högt tempo. Det är svårt att identifiera tonen i talet. Barnet kan skriva sitt namn i rätt skrivriktning utan en modell.

Färdigheter på färdighetsnivå B1

Kommunikationsfärdigheter

Håller på att

utvecklas: datum

Kan redan: datum

Interaktionen lyckas, även om det språkliga uttrycket kanske inte är särskilt exakt.

Språkförståelse

Förstår det väsentliga innehållet och detaljer i en mer omfattande diskussion.

Muntlig språkfärdighet

Kan också berätta detaljer om händelser i hans eget liv.

Kan uttrycka sin åsikt, sina synpunkter och ge förslag.

Språklig uttrycksförmåga

Kan uttrycka sig relativt obehindrat och självständigt, även om talet innehåller pauser och uppehåll.

Verbalt arbetsminne och ordförråd

Håller på att

utvecklas: datum

Kan redan: datum

Kan uttrycka sig verbalt på ett mångsidigt sätt.

Språklig medvetenhet

Kan leka med språket.

Kan följa med högläsning av bilderböcker.

Datum, exempel på tal som barnet producerar och andra iakttagelser:

Hur utvecklas språkkunskapen från B1-nivå till B2-nivå:

Kunskapsnivå B2 kan man förutsätta först av ett barn i grundskoleålder. I takt med att barnet i den grundläggande utbildningen utvecklas och lär sig höjs också abstraktionsnivån och det blir lättare för barnet att behandla mer abstrakta teman. Uttrycken blir mer varierande och idiomatiska. Eleven har många alternativa sätt för att uttrycka olika saker. Barnet kan allt mer kommunicera självständigt och klarar även själv av att styra en kommunikationssituation. Lär sig i varierande kontexter att uppfatta vilket språkbruk som passar i olika situationer (t.ex. formellt och informellt språkbruk) och att systematiskt använda språket enligt situationen och syftet. Har relativt lätt att förstå, samtala och skriva om lättfattliga ämnen, även om ämnena inte direkt relaterar till det egna livet och intresseområdet. Språkanvändningen blir mera exakt, uttryckssätten mångsidigare och barnet uttrycker sig mer koncist.

Källor

Cummins, J. 2007. Rethinking monolingual instructional strategies in multilingual classrooms. *Canadian Journal of Applied Linguistics* 10, s. 221–240.

Finlands grundlag 1999/731. Given i Helsingfors 22.4.1999. Tillgänglig elektroniskt på adressen <<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731>>

Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018. Föreskrifter och anvisningar 2018:3a. Utbildningsstyrelsen.

Harju-Luukkainen, H. & Kultti, A. 2017. Undervisning i flerspråkig förskola. Gleerups förlag.

Harms, T., Clifford, R. & Cryer, D. 2015. Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS-3). New York: Teachers College Press.

Modell för språkstödjande handlingsplan. Utbildningsstyrelsen 2018.

Nivåskala för växande språkkunskap, svenska och finska som andraspråk och litteratur (stödmateriäl). Utbildningsstyrelsen.

OPH 2016 = Oma kieli – oma mieli. Oppilaan oma äidinkieli. Opetushallitus.

Sallinen, J., Paqvalén, M., & Harju-Luukkainen, H. 2009. Språkgroddar: Information om barns språkutveckling. Helsingfors: Folkhälsan.

Språkligt observationsschema för barn som lär sig svenska som andraspråk (S2). Esbo: Svenska bildningstjänster.

Språkprogram för förskolorna i Enskede-Årsta-Vantör 2015. Stockholms stad.

Utveckling av en språkmedveten pedagogik i småbarns- pedagogiken

SPRÅKPEDA-
VERKTYGET

Ledare för arbetsgruppen
Heidi Harju-Luukkainen

Arbetsgruppen

Johanna af Björkstén
Irene Altundas
Satu Antikainen
Tiia Elomaa
Marjaana Gyekye
Riitta Hakkarainen
Terhi Hyvärinen
Virpi Hämäläinen
Riitta-Liisa Joutsenlahti
Irmeli Järvinen
Jaana Kastikainen
Auli Kauhanen-Salomäki
Tajja Korhonen
Minna Lehtivuori-Ahonen
Kirsi-Marja Lehtovirta
Minna Lyytinen
Niina Nevalainen-Pohjala
Kirsi Pennanen
Teija Pylkkänen
Niina Rosvall
Mirkka Rouhio
Tuija Ruonala
Jenni Suokas
Nina Thurin
Riikka Tidenberg
Tuija Vähätiitto

ISBN (print) 978-951-29-8183-0

ISBN (online) 978-951-29-8184-7

Utgivare © Åbo universitet 2020

Planering och sammanställning

Heidi Harju-Luukkainen
Marjaana Gyekye
Nina Thurin
Niina Kekki
Maria Tyrer

Ombrytning

Jaska Poikonen

SpråkPeda-verktyge har tagits fram som en del av projektet Opettajana monikielisessä ja -kulttuurisessa yhteiskunnassa som genomfördes av lärarutbildningen vid Åbo Universitet våren 2019 och som finansierats av undervisnings- och kulturministeriet.

Ett pilotförsök med verktyget genomfördes i 27 kommuner under hösten och vintern 2019–2020, och på basis av försöket färdigställdes utvecklingsarbetet som en del av projektet Moninainen opetus ja varhaiskasvatus som genomfördes av lärarutbildningen vid Åbo Universitet och som finansierades av Utbildningsstyrelsen.

Arbetsgruppen bestod av sakkunniga inom småbarnspedagogiken från olika delar av Finland.

Anteckningar

